

Základní škola Jihlava, Křížová 33, příspěvková organizace, 586 01 Jihlava

Školní program proti šikanování

Školní program proti šikanování

Součást Minimálního preventivního programu

Pro ZŠ vypracovala:

.....

Mgr. Kateřina Pisková

školní metodik prevence

Schválila:

.....

Mgr. Jana Nováková Hotařová

ředitelka školy

Obsah

Obsah.....	2
1.1 Obecný úvod.....	3
1.2 Komponenty Školního programu proti šikanování.....	3
1.2.1 Analýza a evaluace situace.....	3
1.2.2 Motivování pedagogů pro změnu.....	3
1.2.3 Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů.....	3
1.2.4 Společný postup při řešení šikanování.....	4
1.2.5 Primární prevence v třídních hodinách.....	5
1.2.6 Primární prevence ve výuce.....	5
1.2.7 Prevence ve školním životě mimo vyučování.....	5
1.2.8 Ochranný režim.....	5
1.2.9 Spolupráce s rodiči.....	5
1.2.10 Školní poradenské služby.....	6
1.2.11 Spolupráce se specializovanými institucemi.....	6
1.2.12 Vztahy se školami v okolí.....	7
1.3 Charakteristika šikany.....	7
1.3.1 Podoby šikany.....	8
1.3.2 Rozpoznání škádlení a šikany.....	8
1.3.3 Přímé a nepřímé varovné signály šikany.....	9
1.4 Krizový plán řešení šikany.....	11
1.4.1 Základní postup řešení – co dělat při náhlém výbuchu šikany.....	11
1.4.2 Vedení rozhovorů – získávání informací.....	12
1.4.3 Metody řešení šikany.....	13
1.4.4 Nápravná opatření.....	14
1.5 Šikana zaměřená na učitele.....	15
Příloha č. 1 Přehled preventivních témat ve výuce na jednotlivých stupních.....	16

1.1 Obecný úvod

Školní program proti šikanování je sepsán podle Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016). Je součástí Minimálního preventivního programu školy.

Aby se škola mohla účinně chránit před šikanováním, je potřeba zapojit nejen všechny pedagogické pracovníky, ale i žáky, rodiče nebo zákonné zástupce. Cílem všech zmíněných skupin je vytvořit ve škole klima bezpečné, respektující se navzájem, inspirující a motivující k úspěšnému vzdělávání. Komunikovat tak, aby vzájemná spolupráce vedla k osvojování si základních norem chování, odpovídajícímu řešení mezilidských vztahů založených na demokratických principech respektujících osobnost každého žáka. Cíleně je připraven tak, aby zajistil prevenci šikany, a obsahuje postup, jak šikanování řešit se všemi institucemi. Program je realizován prostřednictvím aktivit MPP školy.

1.2 Komponenty Školního programu proti šikanování

1.2.1 Analýza a evaluace situace

Během roku se řešilo několik situací, které vykazovaly známky rizikového chování. Jednalo se o nadávky, posmívání, vylučování z kolektivu, omezování osobního prostoru. Vše bylo řádně prošetřeno, zapsáno.

Rizikovým chováním lze označit i vztahové problémy v 6. ročníku, kde TU a AP neustále řešila konflikty.

Rizikovým chováním byly opakované pozdní příchody jak do ranního, tak do odpoledního vyučování. Při řešení učitel postupuje podle klasifikačního řádu.

Pozdním omlouváním se množí i neomluvené hodiny, které si eviduje třídní učitel, má ohlašovací povinnost výchovnému poradci školy a ředitelce školy. Dalším stupněm byly pak projevy záškoláctví, které byly nahlášeny na OSPOD města Jihlavy. Ve školním roce se jednalo o několik jedinců, vše bylo také řešeno a nahlášeno příslušným úřadům.

1.2.2 Motivování pedagogů pro změnu

Narůstající výchovné problémy u žáků, pokračující nekázeň, která se řešila ve školním roce 2021/2022 je dostatečným důvodem ke změně. Důležitým momentem je rozpoznat počáteční znaky šikany a řešit je. Dále důvěřovat MPP a důsledně napomáhat při jeho dodržování. Být jednotní v řešení daných situací.

1.2.3 Společné vzdělávání a supervize všech pedagogů

Ve školním roce 2021/2022 došlo k proškolení celého pedagogického sboru na téma supervize, pedagogickému sboru byla supervize nabídnuta v prostorách školy. Uskuteční se v současném školním roce 2022/2023.

Užší realizační tým

Ředitelka školy	Mgr. Jana Nováková Hotařová
Zástupce ředitelky školy	Mgr. Lenka Picková
Školní metodik prevence	Mgr. Kateřina Pisková
Výchovný poradce	Mgr. Jaroslav Pátek
Speciální pedagog	Mgr. Pavlína Ondráková, Mgr. Adéla Horká
Vedoucí školní družiny	Renáta Simbartlová

1.2.4 Společný postup při řešení šikanování

První pomoc při počáteční šikaně

1. Odhad závažnosti a formy šikany;
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi;
3. Nalezení vhodných svědků;
4. Individuální pohovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. Ochrana oběti;
6. Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a. Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b. Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. Realizace vhodné metody:
 - a. Metoda usmíření;
 - b. Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. Třídní hodina:
 - a. Efekt metody usmíření;
 - b. Oznámení potrestání agresorů;
9. Rozhovor s rodiči oběti;
10. Třídní schůzka;
11. Práce s celou třídou.

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí;

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. Oznámení policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům;

C. Vyšetřování

7. Rozhovor s obětí a informátory;
8. Nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9. Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky;

10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi);

D. Náprava

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstalace skupiny.

Komentář k jednotlivým krokům viz Nová cesta k léčbě šikany – Kolář M. (2011)

Vyučující vždy informuje školního metodika prevence, výchovného poradce a vedení školy.

1.2.5 Primární prevence v třídních hodinách

Třídní učitel vede pravidelné třídnické hodiny, které jsou řádně zapsány v dokumentaci školy. Řeší organizační záležitosti, vztahové problémy, naslouchá dětem a je jim partnerem a pomocníkem při řešení problémů. Naslouchá jejich názorům. Před školní akcí je třídní učitel poučí o nežádoucím rizikovém chování.

1.2.6 Primární prevence ve výuce

Viz Příloha 1.

1.2.7 Prevence ve školním životě mimo vyučování

Vše uvedeno v Minimálním vzdělávacím programu 2022/2023.

1.2.8 Ochranný režim

Školní řád

Školní řád, který obsahuje soupis všech práv a povinností žáků, zákonných zástupců i pedagogického sboru. Obsahuje všechna zajištění zdravého a bezpečného klimatu ve školském zařízení.

Učitelské dozory

Jsou dodržovány pedagogickými pracovníky školy v šatnách, na chodbách, v jídelně a v informačním centru. Plnění těchto dozorů je pravidelně kontrolováno vedením školy.

Klasifikační řád

Popis zajištění podmínek zdravého chování, včetně hodnocení chování a klasifikace.

1.2.9 Spolupráce s rodiči

Rodiče jsou se Školním programem proti šikanování seznámeni prostřednictvím webových stránek a na třídních schůzkách třídními učiteli:

Vážený rodiče,

ani naše škola není zcela chráněna před projevy šikany. Proto chceme být připraveni a zachytit případné ubližování silnějším slabším hned v počátku a účinně takové bezprávi zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili **program proti šikanování. Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi - rodiči. Prosíme Vás proto o pomoc.** Kdybyste měli

podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitelku školy). Využít lze také naši e-schránku důvěry, která je k dispozici na webových stránkách školy. Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

Děkujeme za Vaši podporu.

S přátelským pozdravem

Mgr. Jana Nováková Hotařová
ředitelka školy

1.2.10 Školní poradenské služby

Školní poradenské služby jsou vykonávány školním poradenským centrem, které poskytuje služby jak žákům, tak i rodičům. Je tvořeno výchovným poradcem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem, kteří spolupracují celým pedagogickým sborem. Aby byly služby zajištěny co nejkvalitněji, je potřeba vzájemná komunikace spolupráce. Jednotlivé činnosti výše uvedených členů jsou uvedeny na webových stránkách školy.

1.2.11 Spolupráce se specializovanými institucemi

Pedagogicko-psychologická poradna Jihlava – tel. 567 572 416; e-mail: pppji@raz-dva.cz;

Speciálně-pedagogické centrum Jihlava – tel. 567 570 041; e-mail: smsji@seznam.cz;

Krajský školský koordinátor prevence - Mgr. Petr Horký, tel.: 564 602 941, e-mail: horky.p@kr-vysocina.cz;

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí, Ing. Jozef Labuda, vedoucí odboru, tel.: 565 593 700, e-mail: jozef.labuda@jihlava-city.cz

Sdružení Linka bezpečí, www.linkabezpeci.cz

Bílý kruh bezpečí, Jihlava tel.: 606 631 551, www.bkb.cz

Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), www.msmt.cz

Portál pro školy, www.portalproskoly.cz

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Veřejný ochránce práv, www.ochrance.cz.

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Portál E-Bezpečí, www.e-bezpeci.cz

Minimalizace šikany – postupy www.minimalizacesikany.cz

Poradna Brno PPP <http://www.poradenskecentrum.cz/>

Informace od PČR <http://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx>

Kyberšikana, bezpečné užívání internetu

www.kybersikana.eu

www.bezpecne-online.cz

www.seznamsebezpecne.cz

www.pomoc-online.cz

www.saferinternet.cz

Online poradna projektu E-Bezpečí, www.napisnam.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Vyhledávací aplikace certifikovaných primárně preventivních programů také v oblasti šikany: <http://www.nuv.cz/t/pracoviste-pro-certifikace/poskytovatele>

Policie ČR – linka 158

Policie České republiky – KŘP kraje Vysočina, koordinátor prevence – Martin Dušek, tel.: 974 261 208, 725 868 475, e-mail: prevence@policievysocina.cz

Městská policie Jihlava – tel.: 156, 565 594 100, e-mail: mestska.policie@jihlava-city.cz

1.2.12 Vztahy se školami v okolí

Spolupracujeme téměř se všemi mateřskými školami v regionu. Navštěvují u nás keramickou dílnu, tělocvičnu. Předškoláci pravidelně chodí do výuky, kde pro ně paní učitelky prvního stupně mají připravený program odpovídající věku. Společně potom spolupracují s žáky 9. ročníku v PC učebně a plní zadané úkoly. Mezi další společné akce patří pouštění draků nebo sportovní odpoledne, které pravidelně připravuje školní družina ve spolupráci s žáky 9. ročníku.

V rámci projektu Šance pro každého spolupracují žáci druhého stupně se základními školami Jungmannova a Křesťanská.

1.3 Charakteristika šikany

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učitelů, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepřijemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

1.3.1 Podoby šikany

Přímá šikana může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentářem a se, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, nebo nespravedlivého hodnocení (učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook, comapod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat a pod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

1.3.2 Rozpoznání škádlení a šikany

Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětvovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresí neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným

a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí sebe zbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci pedagog se obrací.

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle **v tajnosti**, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence-snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapi apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

1.3.3 Přímé a nepřímé varovné signály šikany

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávisným, pohrdavým tónem;
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spolu účasti na nich;
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žáksesnažíbránitcestouzvýšenéagrese, podrážděnosti, odmlouvání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;

- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;

- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

1.4 Krizový plán řešení šikany

1.4.1 Základní postup řešení – co dělat při náhlém výbuchu šikany

První pomoc při počáteční šikaně

1. Odhad závažnosti a formy šikany;
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběti;
3. Nalezení vhodných svědků;
4. Individuální pohovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory);
5. Ochrana oběti;
6. Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a. Rozhovor s oběti a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b. Rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);
7. Realizace vhodné metody:
 - a. Metoda usmíření;
 - b. Metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
8. Třídní hodina:
 - a. Efekt metody usmíření;
 - b. Oznámení potrestání agresorů;
9. Rozhovor s rodiči oběti;
10. Třídní schůzka;
11. Práce s celou třídou.

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí;

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. Oznámení policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům;

C. Vyšetřování

7. Rozhovor s obětí a informátory;
8. Nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9. Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky;
10. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi);

D. Náprava

11. Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Komentář k jednotlivým krokům viz Nová cesta k léčbě šikany – Kolář M. (2011). Vyučující vždy informuje školního metodika prevence, výchovného poradce a vedení školy.

1.4.2 Vedení rozhovorů – získávání informací

Oběť

Oběť musí být ochráněna i od toho, aby agresor/agresoři věděli, že je vyslýchána. Rozhovor vedeme v místnosti, kde se cítí bezpečně, posadíme ji vedle sebe, pro získání důvěry. Netlačíme na ni, spíše uklidňujeme. Uděláme zápis prvotní informace (zapisujeme i čas oznámení). Je třeba postupovat opatrně, empaticky. Pokládáme vhodné otevřené otázky: Jak se cítíš ve třídě? Je ti ve třídě dobře? Máš kamaráda, který se tě zastane? Chceš mi něco povědět o vztazích ve třídě? Vyjadřujeme soucit s obětí. Neslibujeme oběti, že nikom nic neřekneme! Oběť nikdy nekonfrontujeme s agresorem. Zajistíme bezpečný odchod oběti ze školy. (postup dle První pomoci uvedeno výše)

Svědci

Rozhovor se svědky provádíme odděleně, vždy ve dvojici vyučujících (nejlépe metodik prevence a výchovný poradce). Pokud dochází k rozporu výpovědi, je možné svědky konfrontovat. Atmosféru navozujeme bezpečnou, ochraňujeme i svědky, ubezpečíme je, že jejich spolupráce nebude prozrazena. Výpovědi zapisujeme (kdo, kde, kdy, jak, s kým, proč).

Agresor/agresoři

Agresora/y si odvede vedení školy, případně jiný člen pedagogického sboru a zabrání případné domluvě scénáře mezi případnými agresory. Rozhovor s agresorem/y se nechává na konec.

1. Zahřívací předkolo – slouží k navození atmosféry, sedíme naproti agresorovi, svým postojem jasně dáme závažnost situace, chceme vědět všechno, co dělal, upozorníme na zápis a pak čekáme.
2. Monolog – necháme jej vypovědět vše, pouze zapisujeme, díváme se do očí, nepovzbuzujeme.
3. Dialog – klademe doplňující otázky tak, aby se zapletl do vlastních lží, stupňujeme napětí, udržujeme to v citové rovině. Je možno nabídnout polehčující okolnosti u výchovné komise v případě přiznání, ubezpečit, že pokud se bude situace opakovat, následuje nekompromisní potrestání. (dávat pozor na nonverbální komunikaci, ať oběť sedí, my můžeme stát, dívat se do očí)
4. Konfrontace – sezveme agresory a řekneme jim, co kdo vypověděl, nebo v případě rozporu výpovědí konfrontujeme agresory, sledujeme jejich neverbální komunikaci, jak se cítí, zda se mezi sebou začnou dohadovat.

Po rozhovoru se agresor/ři nikdy nesmí vrátit do stejné třídy jako oběť. Oznámit, že pokud oběť znovu napadnou, bude situace neprodleně oznámena Policii ČR.

1.4.3 Metody řešení šikany

Metoda usmíření

Lez ji použít pouze u počátečního stadia šikany, kdy je agresor/ři schopen se sám vcítit do pocitů oběti a sám od sebe se omluvit a usmířit. Je možno ji provést pouze tehdy, pokud bude oběť souhlasit. Tuto metodu lze použít pouze po zmapování třídy, proto jí musí předcházet určité kroky:

- rozhovor s obětí
- rozhovor se svědky, s náhodnými vhodnými svědky
- rozhovor s agresorem/y

Náprava ve třídním kolektivu – vždy je potřeba situaci řešit s celou třídou, jako kolektivem. Třída si sedne do komunitního kruhu, součástí je třídní učitel. Agresor/ři se oběti omluví, vzájemně se usmíří. Kolektiv předloží návrhy pro nápravu, vše trvá asi 20 minut. Opakování jednou za 14 dní.

Vhodné otázky:

- Co si myslíte, že zde není v pořádku?
- Co by se dalo dělat?
- Co byste udělali, kdyby se to opakovalo?
- Myslíte si, že byste byli někdo schopen pomoci žáku AB?

Po max. 4 sezeních se opět v komunitním kruhu zeptat, zda je problém vyřešen.

Metoda vnějšího nátlaku

Tato metoda se nepoužívá při řešení důvodů šikany, ale pro striktní jednorázové zastavení šikany a obnovení dodržování základních pravidel pro ochranění skupiny a jednotlivce.

1. Vytvoření výchovné komise (třídní učitel, vyšetřovatel, ředitel, zástupce rodičů (ne agresora nebo oběti), nezávislý člověk)
2. Komise se předem sejde a domluví postup, případně kázeňská opatření.
3. Agresori před komisí znovu vypovídají. Je jim řečeno, že rozhodnutí bude na konci jednání.
4. Porada komise – na kázeňských opatřeních (trestat intenzivně, ale mít kam stupňovat).
5. Oznámení trestů agresorům.
6. Oznámení potrestání před třídou za přítomnosti celé komise (ne za přítomnosti oběti).
7. Následuje komunitní kruh, **poprvé bez oběti!!!**
8. Pozvat rodiče agresorů a obětí, nikoliv najednou.

1.4.4 Nápravná opatření

- Výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- Realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- vyloučení ze školy při mimořádně závažné šikaně a opakované šikaně po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku;
- v extrémních případech si lze představit potřebu urychlit proces vyloučení žáka proto, aby se neopakovaly negativní projevy plynoucí z přítomnosti problematického žáka ve škole. Taková potřeba může vzniknout zejména v situaci, kdy selžou všechna ostatní opatření organizačního, výchovného či kázeňského charakteru. Pro urychlení procesu vyloučení žáka ze školy zejména v jasných případech, kdy není pochyb o tom, že jsou pro takový postup splněny podmínky, je možné uvažovat o vyloučení odkladného účinku rozhodnutí o vyloučení žáka ze škol;
- doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;

- podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí zahájení práce rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

1.5 Šikana zaměřená na učitele

Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele**. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statutem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statutem a formální autoritou.

Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pociťuje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Učitelé se tak mohou ocitnout v paradoxní situaci, ve které jsou činěni zodpovědnými za násilí, které je namířeno proti nim samotným. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

Příloha č. 1 Přehled preventivních témat ve výuce na jednotlivých stupních

1. – 5. ročník základní školy

Téma	Předmět
Důležitá telefonní čísla, krizová centra, linka důvěry	Prv
Dopravní výchova, bezpečná cesta do školy, správné přecházení	Prv
Rodina	Prv, Čj
Škola a organizace školního života	Prv
Já a rodina – funkce, byt, mezilidské vztahy – lidská činnost	Prv, Čj, Vv
Soužití lidí - zásady opatrnosti, vstřícnosti, úcty, slušnosti a ohleduplnosti	Prv, Čj, Vv
Péče o zdraví, zdravá výživa	Prv
První pomoc, drobná poranění, přivolání pomoci	Prv
Osobní bezpečí	Prv
Domov - místo, kde žijeme (domov, rodina, škola, obec)	Prv
Práce, hra, učení, cestování, nakupování, aj.	Prv, Čj, Aj
Krizové situace (šikana, týrání, sexuální zneužívání, atd.)	Prv, Čj
Mezilidské vztahy; soužití lidí, chování lidí	Prv, Čj
Návykové látky, zdraví a nemoc, odmítání	Prv, Čj
Situace mimořádného ohrožení, cvičné požární poplachy	Prv
Zdravý způsob života (výživa, odpočinek, pitný režim, spánek, pohyb)	Př, Aj, PČ
Osobní bezpečí, bezpečné chování v krizových situacích, šikana	Th
Situace hromadného ohrožení, cvičné požární poplachy	Th
Rozmnožování člověka a vývoj jedince; pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou; základy lidské reprodukce	Př
Práva a povinnosti žáků školy, základní práva dítěte, lidí	Prv, Čj, Vv
Partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy	Př, Čj
Osobní, intimní hygiena; duševní hygiena	Př, Čj
Osobní bezpečí; bezpečné chování v rizikovém prostředí	Př
Prevence zneužívání návykových látek, odmítání; ochrana před nemocemi, HIV/AIDS (cesty přenosu)	Př, Čj

6. – 9. ročník základní školy

Téma	Předmět
Tolerance k národnostním menšinám	D, Ov
Domov – místo, kde žijeme	D, Ov, Aj, Nj, Z, Vv, Rv
Média – hromadné sdělovací prostředky, masová kultura, informační zdroje	Čj, Ov, Hv, Inf
Osobní bezpečí – zneužívání návykových látek	Ov, Ch, PŘ, Vv, Rv
Komunikace s vrstevníky – negativní vlivy při komunikaci	Čj, Ov, Vv, Hv, Rv
Člověk v sociálních vztazích, tolerance	Čj, D, Ov, Rv
Xenofobie, rasismus, náboženská nesnášenlivost, zásady lidského soužití	Čj, D, Ov, PŘ, Rv
Práva a povinnosti, školní řád	Ov, Th
Psychické procesy a stavy	Ov, Čj, Vv, Rv
Denní režim	Aj, Tv, Čj, Rv
Volný čas, práce a volný čas, hra, učení, cestování, nakupování	Čj, Aj, Nj, Z, Vv, M, PČ, Rv
Osobnostní rozvoj	Ov, Rv
Zdravá výživa, jídelníček	PŘ, Aj, Nj, Rv
Majetek a vlastnictví	M, Ov
Sociální dávky	Ov, Rv
Lidská práva, právní systém ČR, trestní právo, právo v Evropě	Ov, Rv
Rodina a život v rodině, tradice	Ov, Čj, D, Aj, Nj, Rv
Společenské chování, chování lidí, vlastnosti lidí	Ov, Čj, Rv
Rozdíly mezi lidmi, vzájemná pomoc, důvěra	Ov, Čj, Z, PČ
Osobní, intimní hygiena, péče o zdraví	PŘ, Rv
Osobní bezpečí – bezpečné chování v rizikovém prostředí	PŘ, PČ, F, Ch, Rv